

ส่วนที่ 1

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

ต. ปางมะค่า อ. ขาณุวรลักษบุรี จ. กำแพงเพชร

แก่งเกาะใหญ่ เป็นชุมชนเล็กๆ ตั้งอยู่ท่ามกลางขุนเขาและป่าไม้ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ในเขตตำบลปางมะค่า อำเภอบางกรวย จังหวัดกำแพงเพชร อยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีจุดเด่น คือ แก่งน้ำตกเกาะใหญ่ ที่มีลักษณะเป็น โขดใหญ่น้อยทอดตัวเป็นบริเวณกว้างขวางลำน้ำแม่วงก์ นอกจากนี้ชุมชนยังมีจุดเด่นที่สามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบและอยากสัมผัสกลิ่นไอธรรมชาติอีกหลายแห่ง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวแก่งเกาะ ใหญ่ น้ำตกซับหน้าผา ยอดเขาจอกกบ แหล่งดูนก แก่งน้ำตกลานนกยูง และลำห้วยต่างๆ ที่ไหลผ่าน ผืนป่าชุมชน (Food Bank) ซึ่งทุกคนในชุมชนให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มาก โดยเฉพาะกับป่าชุมชน เนื้อที่ประมาณ 2,100 ไร่ ซึ่งเป็นป่าเต็งรังและเป็นป่าเบญจพรรณที่ยังคง ความอุดมสมบูรณ์ โดยทางชุมชนได้มีการเสนอขอจัดตั้งป่าชุมชนของหมู่บ้านขึ้น ซึ่งได้รับการ อนุมัติจากกรมป่าไม้ และเกิดระบบการจัดการโดยคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม จากการที่นักท่องเที่ยวได้มาพักผ่อนหย่อนใจที่แก่ง เกาะใหญ่เพิ่มมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกของคน ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงให้ช่วยกันรักษาป่าชุมชนผืนใหญ่ที่สุดในจังหวัดกำแพงเพชรให้คงอยู่ รวมทั้งช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น โดยการสร้างรายได้เสริมจากการจัดการ ท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชนต่อไป

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ เหมาะสมกับชุมชน และใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเตรียมความพร้อมให้กับคนในชุมชน ให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ และ เพื่อพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้สามารถจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนได้ โดยมีคำถามวิจัย “ศักยภาพของชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ในการจัดการท่องเที่ยวนั้น เป็นอย่างไร และชาวบ้านจะสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยชุมชนเองได้หรือไม่ อย่างไร” โดยการ ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการคิด วิเคราะห์ วางแผน ศึกษาเรื่องราวของตนเอง ตลอดจนลงมือปฏิบัติตาม แผนงานนั้น และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยดังกล่าว

ผลจากการศึกษาพบว่า ชุมชนแก่งเกาะใหญ่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เน้นการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชุมชน และฐานการสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน รวมทั้งชุมชนยังได้จัดตั้ง ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่งเกาะใหญ่ เพื่อบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเกิดการรวมกลุ่มกันของเยาวชนในพื้นที่ เป็น ชมรม มัคคุเทศก์น้อยที่จะนำเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย เกิดกฎ ระเบียบต่างๆ ในการดูแลป่า และสิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัยคือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถเป็นเครื่องมือในการชักชวน ชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วม พร้อมทั้งสามารถสร้างสำนึกในการดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ ของชุมชนให้ยังคงอุดมสมบูรณ์ เพื่อลูกหลานในอนาคตต่อไป

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานของทีมวิจัยชาวบ้านเริ่มขึ้นด้วยการสร้างความเข้าใจ เรื่องงานวิจัยท้องถิ่นให้กับชาวบ้านในชุมชน เพื่อสร้างแนวร่วมในการทำงานในการเก็บข้อมูลต่างๆ เพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบ งานวิจัยชาวบ้านส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม การรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย การคิดเป็นและการใช้ความคิดที่กล้าแสดงออกถึง แนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ถึงแม้จะเป็นความคิดเห็นแบบชาวบ้าน ซึ่งนั่นคือแต่แนวทางที่ดีที่สุด เนื่องจากชาวบ้านทราบข้อมูล เรื่องราว ปัญหา ด้วยตัวเอง และสัมผัสด้วยตนเอง ในการให้ข้อมูล เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ถึงตัวชาวบ้านจะไม่รู้ข้อมูลมากนัก แต่ก็พยายามหาบุคคล อ่างอิงที่มีข้อมูลนั้นให้กับทีมวิจัย เป็นการแสดงการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน เป็นการสร้างกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกัน